

JULMUSIK

De flesta sångerna som framförs under advents- och jultiden berättar på olika sätt om Jesu födelse. Redan i de första kristna församlingarna sjöng man det vi idag kallar julevangeliet. Man sjöng då på en enda sångton. Idag finner vi våra julsånger i psalmboken och man skulle kunna tro att de varit tillgängliga där "i alla tider". Men går man tillbaka till den psalmbok som användes när Lidens kyrka invigdes år 1858, så finner man endast ett tiotal sånger som handlar om Jesusbarnets födelse. Endast några av dem har överlevt till våra dagar. Samtidigt vet vi att de sånger vi sjunger idag även sjöngs på 1800-talet. På vilket sätt spreds då dessa sånger?

Många av julmelodierna kan härledas till medeltid och har importerats mestadels från Tyskland, Italien, England och Danmark. Under 1800-talet textsattes många av dessa folkliga melodier och trycktes i dåtidens sångböcker, som användes flitigt i skolor och andliga sammankomster utanför kyrkan. När dessa gamla melodier fick svensk text blev de intressanta och började spridas i olika sammanhang. Genom tiden har de bearbetats och anpassats till gällande tid. Sångerna har ändrats med rytmiska förskjutningar, förändring i taktart eller "modernisering" av texten.

Vid den tid då Lidens kyrka byggdes och invigdes fanns med andra ord en rik tradition att berätta om Jesu födelse i form av sjungna julsånger. En del av dessa julsånger blev "klassiska" och finns nu införda i den psalmbok vi använder idag. **Stilla natt, O helga natt, Himlen är så härligt blå, Gläd dig du Kristi brud** och **Nu tändas tusen juleljus** spreds alla via diverse sångböcker under 1800-talet. Voglers berömda sång **Hosianna Davids son** Sv. Ps. 105, komponerades år 1795 och blev under 1800-talet en av de mest sjungna adventssångerna. Vad man kanske inte tänker på i våra dagar är att sången skrevs för kör. Det tog 150 år för den att komma in i psalmboken som församlingspsalm!

Tre mycket omtyckta och ofta sjungna julsånger är När **juldagsmorgon glimmar** Sv. Ps. 121, **Det är en ros utsprungen**, Sv. Ps. 113 och **O, du saliga** Sv. Ps. 127. Gemensamt för dessa tre är att deras melodier har hämtats från traditionell folkmusik. Den svenska texten har tillkommit för den första år 1851, den andra år 1867 och den tredje år 1859. Årtalen ligger helt i tiden för Lidens kyrkas invigning.

Under hela advents- och jultiden sjunger barnkörer inte bara om Jesu födelse utan också mer världsliga sånger. De ”personer” som förekommer i barnkörernas sånger har en stor spännvidd som omfattar tomten, pepparkaksgubbar, Lucia, Staffan Stalledräng, stjärngossar, Jesusbarnet m.fl.

Om Staffan eller Stefanos finns att läsa i Apostlagärningarna och Annandag Jul har blivit hans dag. Enligt gammal tradition skulle man vara tidigt uppe den dagen för att gå ut i stallet och sköta om hästarna. Man åkte ikapp och vattnade hästarna i nordrinnande vattendrag. Man red eller gick till fots runt i gårdar och sjöng Staffans sånger och bjöds på mat och dryck. I våra dagar har Staffansångerna fått sin plats i Luciatåget.

Lagstadgat var det man kallade ”Julfrid” och som inföll efter klockringning. Under julfriden skulle man hålla fred med varandra, inte jaga och fiska eller arbeta. De sysslor man behövde göra utfördes i lugn och ro. I våra dagar finns hälsningen om en fridfull jul och bön om fred i världen. Sv. Ps. 297 **Härlig är jorden** är en av våra vanligaste sjungna psalmer som tillkom vid samma tid som Lidens kyrka byggdes. Melodin upptecknades ur folklig sångtradition år 1842 och den svenska texten skrevs år 1884. Psalmerna ger oss julens budskap året om och slutstrofen innehåller en fridshälsning.

Anne-Lise Lindberg Sjödin
Kantor

